

Великобританії (-4 %) [1]. Отже, як і в попередні роки, попри «оптимістичні» прогнози щодо зростання обсягів іноземного туризму, зростання доходів України від експорту туристичних послуг ймовірно не варто очікувати.

*Висновки.* Аналіз реальної ситуації з в'їзними потоками іноземних туристів в Україні свідчить про неправомірність поширеної офіційної інформації щодо їх стрімкого зростання і, як наслідок, перебування України серед провідних туристичних держав світу за обсягами в'їзного туризму. Попри існуючі міжнародні рекомендації щодо статичного обліку в туризмі, до міжнародних туристів в Україні зараховують категорії відвідувачів, які не належать до таких. Останні складають лівову частку в'їзного потоку іноземних громадян, а їхні витрати у межах країни не підлягають обліку. Як наслідок, спостерігається очевидне неузгодження між стрімким зростанням обсягів іноземного туризму і доходами, які він має забезпечувати.

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Федорченко В. К, Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
3. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.world-tourism.org](http://www.world-tourism.org)
4. World Tourism Organization International Recommendations for Tourism Statistics 2008 Madrid and New York, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/facts/eng/methodological.htm#3>
5. World Travel & Tourism Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wttc.org/eng/Home/>

УДК 911.3

Шпарага Т.І., Бойко В.В.

## **РИНОК ВИННОГО ТУРИЗМУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ТЕМАТИЧНОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ**

*В статті аналізується ринок винного туризму Українського Причорномор'я, його сучасний стан розвитку, туристичні пропозиції та головні об'єкти-виробники послуг винного туризму.*

*Ключові слова.* Винний туризм, вино, ампелотерапія, дегустаційні зали, виновиробники, винні фестивалі.

*В статье анализируется рынок винного туризма Украинского Причерноморья, его современное состояние, туристические предложения и главные объекты-производители услуг винного туризма.*

*Ключевые слова:* Винный туризм, вино, ампелотерапия, дегустационные залы, винопроизводители, винные фестивали.

*The wine tourism market of Ukrainian Black Sea region, its present state of development, tourist proposals as well as major objects producing wine tourism services are analyzed.*

*Key words:* Wine tourism, wine, wine therapy, wine tasting halls, wine producers, wine festivals.

*Вступ. Актуальність теми.* Розвиток тематичного туризму в Україні стимулює активне використання новітніх видів туристичних ресурсів нашої держави, які раніше не брались до уваги при розробці регіонального туристичного продукту та при формуванні окремих тематичних пізнавальних турів. Одним з таких ресурсів є розвиток виноградарства та виноробства в Автономній республіці Крим (АРК) та в межах усього Причорноморського регіону України, яке має там давню історію, потужну наукову базу дослідження та визначається наявністю унікальних марок виноробної продукції, відомих в більшості європейських та північноамериканських країн [5]. З огляду на це, дослідження винного туризму в Українському Причорномор'ї, аналіз факторів його виникнення і поширення, особливостей функціонально-організаційної структури а також регіональних особливостей розвитку набуває в наш час особливої актуальності.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* Питання перспектив розвитку винного туризму досліджували такі вчені, як Рибінцев В.А., Маслов Є.С., Шамотій В. Серед закордонних авторів проблемами функціонування винного туризму займалися вчені Варнського економічного університету Ракаджийська С., Рафаїлова Г., Стаматов С., Марков И. Винний туризм в своїх публікаціях розглядали Майкл Хол, Нікі Месіонос, Ліз Шарплес, Гарі Джонсона, Брок Кемпборн, Ричард Мітчелл, Дональд Гетс. Проте, детального аналізу розвитку винного туризму Причорноморського регіону України, як перспективного напрямку тематичного туризму, ще не розроблялось.

*Формулювання цілей статті. Постановка завдання.* Саме тому, об'єктом даного дослідження є винний туризм Українського Причорномор'я, а предметом – особливості його розвитку в рамках становлення тематичного туризму в регіоні. Метою дослідження є висвітлення перспектив розвитку та становлення винного туризму в Причорноморському регіоні України (в рамках активізації тематичного туризму), а завданнями - аналіз ринку винного туризму Українського Причорномор'я, дослідження сучасного стану його розвитку, визначення особливостей формування туристичних пропозицій та характеристика головних об'єктів-виробників послуг винного туризму.

*Виклад основного матеріалу.* Історія винного туризму Причорномор'я розпочинається з квітня 2005 р. у вигляді спрощеного варіанту винного туру. Перші туристи з далекого і ближнього закордону направилися на вивчення багатого винного досвіду Одеського регіону. Тур містив в собі відвідування всього циклу виробництва вина, починаючи від посадки виноградників, і закінчуючи розливом продукції в пляшки.

В червні 2007 р. Інститут туризму спільно зі школою сомельє ТОВ «майстер-клас» розробили енологічні туристичні програми «Винні перлини України». Таким чином, туристам пропонувався 12-денний тур по виноробних і коньячних підприємствах Причорномор'я. Маршрут включав відвідування таких підприємств, як ЗАТ Одеський коньячний завод

«Шустов», ЗАТ «Одеський завод шампанських вин», ЗАТ «Коктебель», ЗАТ «Інкерман», НΠΑО «Масандра», АПФ «Таврія», ДП ЗШВ «Новий світ» і інші. Вартість участі в турі «Винні перлини України» різна залежно від кількості місць відвідування. Максимальна вартість туру, яка включає проживання, триразове харчування і відвідування значної кількості виноробних підприємств – 4 400 грн. Фінансування розробки турів здійснюють підприємства, відвідування яких туристами включені в програму.

Провідні кримські санаторії застосовують *ампелотерапію* в комплексі з кліматичними і бальнеологічними методами давно і успішно. У більшості здравниць до обіду і вечері дають натуральні сухі вина, але існують і спеціальні програми енотерапії, лікування вином. Зовсім нещодавно в Сонячній Долині приступили до будівництва великого оздоровчого комплексу біля просторого природного пляжу. Головною його особливістю є наукові методики лікування виноградом і вином, поєднання знаменитої середземноморської дієти з досягненнями сучасної медицини і курортології [1].

У відомій алуштинській здравниці "Кримські зірки" розроблений цілий комплекс лікувальних вином, які розраховані на досить тривалу системну дію. Різні програми прийому лікувальних вином спрямовані на вирішення проблем чоловічої сили або жіночого здоров'я і свіжості, зміцнення травної системи. І, звичайно, вони усувають стреси, наслідки радіаційної дії і поганого впливу екологічної середовища. Склад цих лікувальних вином тримається в суворій таємниці. Іменуються вони лише по номерах. Трави для їх приготування збираються на схилах Бабуган-яйли, Чатир-дага і Демерджі, найбільш чистих в Європі гірських луків.

Винні тури до Причорномор'я пропонує ряд *туристичних компаній*. Потужний київський туристичний оператор «Вояж Організейшн Груп» розробив кілька винних турів [5;7;9]. Тур до Таврії та Нової Каховки носить назву «Вермутський трикутник» і пролягає маршрутом: підвали Трубецького – Таврія - Кам'янка.

Тур «По винних перлинах АРК» охоплює Магарач, Масандру, Новий Світ, Коктебель. В колекції підвалів «Масандри» понад мільйон вином, найстаріше з яких «Херес де ля Фронтера» датується 1775 р. Найбільш відомі марки вином: «Токай», «Каберне», «Алушта», «Мускат білий червоного каменю», «Піно-Грі», «Херес». Продукція «Масандри» продається на аукціоні Сотбіс. Шампанське «Новий Світ» увійшло у світову еліту вином ще в ХІХ столітті, отримавши Гран-Прі на Всесвітній виставці в Парижі в 1900 році. Легендарні коктебельські вина і коньяки створені з винограду, що росте на схилах найдавнішого в Європі «сплячого» вулкана Кара-Даг. Гордість Коктебелю - найбільший в Європі мaderний майданчик, де в дубових бочках просто під променями палючого кримського сонця зріє «дамський коньяк» - знаменита коктебельська мадера. В коньячних сховищах дегустується чоловічий напій - справжній коктебельський коньяк, відомий у світі як «коньяк зі схилів вулкана».

Скарбниця українського виноробства - визнана національним надбанням України - легендарна коктебельська енотека зберігає понад 300 тисяч пляшок колекційних вин. Найбільш відомі з них: «Мадера», «Старий нектар», «Кара-Даг», «Мускат Коктебель», «Талісман»; коньяки «Коктебель», «Крим», «Кутузов»),

Тур «Винне місто під землею» (Інкерман). В глибоких підземних виробках вапняку розмістився Інкерманський завод марочних вин - унікальне підприємство України, один з найбільших у Європі винних підвалів. Під землею на глибині 30 м у галереях зберігаються кращі вина України. Найбільш відомі: «Перлина Інкермана», «Ркацетелі Інкерманська», «Рислінг Алькадар», «Каберне Качинське», «Бастардо», «Рубін Херсонесу», «Старий нектар»). Оператор пропонує тур «Перлина біля моря», що включає відвідини ва, як Одеського коньячного заводу "Шустов", що випускає 11 найменувань ординарних і марочних коньяків, 8 найменувань горілки, 3 види ігристих вин. Підприємство має повний цикл виробництва - від виноградарства до готового коньяку і за технологічними можливостями не поступається французьким виробникам.

Київський туроператор Дінай-Тур пропонує винний тур по Криму: 3 дні, вартість туру 1295 грн . Програма туру: Севастополь - Балаклава - винзавод "Золота балка" - морська прогулянка - Інкерманський завод марочних вин - заповідник "Херсонес Таврійський" - канатна дорога на плато Ай-Петрі - Ялта - Інститут виноградарства і виноробства "Магарач - Судак - завод марочних вин і коньяків" Коктебель "- екскурсія на гору Карадаг. Також на ринку винного туризму працюють київські туроператори Всесвіт та Воєводино-Груп. Серед Одеських туристичних компаній, найяскравіше виділяються Віта-Тревел, Стрекоза, Ганеж, Детур, Модес, Вилково-Тур, Пелікан-Тур [1;2;9;10].

Розглянемо основні об'єкти виробників послуг винного туризму Причорномор'я (табл. 1). *Одеський регіон.* До головних підприємств-виробників, потенційних об'єктів винного туризму області, належать: ПАТ «Вікторія», НПП ТОВ «Нива», ТОВ ПТК «Шабо», ВАТ СП «Чорноморська перлина», ТОВ «Винхол Оксамитне», ЗАТ «Ізмаїльський винзавод», ВАТ «Харчовик», ТОВ «Агро-Південь», ЗАТ «Одеський завод шампанських вин », ОПХ ім. Суворова, ННЦ «ІВіВ ім.В. Е. Таїрова, ТОВ «Ланжерон і К», підприємства п'яти приватних виноробів, вперше представлених на XI міжнародній виставці Вино та Виноробство: Дімова І.Г., Живора В.Г, Шаповалова А.Є., Крістофа Лакарена, а також сімейної виноробні «Тіно». При всіх вищезгаданих виновиробничих підприємствах функціонують дегустаційні зали. За даними Асоціації виноробів Одеського регіону, таких підприємств більше ста, але більша частина має бути реорганізована та реконструйована, щоб мати змогу долучитися до світового винного туризму [3;4].

Табл. 1. Послуги об'єктів винного туризму

| Назва об'єкту винного туризму | Вино виробництво          |                  |                             |                        | Основні турпослуги       |                         | Додаткові послуги                     |                                                                                |
|-------------------------------|---------------------------|------------------|-----------------------------|------------------------|--------------------------|-------------------------|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
|                               | Наявність виноградарників | Погреби для від. | Дегустації різних марок вин | Дегустації власних вин | Власні засоби розміщення | Інформація для туристів | Комбінації з іншими видами по туризму | Конкурентні переваги                                                           |
| Коктебель                     | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | морський, екологіч, пізнавальний.     | Підземні галереї, мадерний цех, природня краса місцевості                      |
| Масандра                      | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | пізнавальний, морський, екологічний   | Найбільша колекція старих вин, найб. кількість супер гран-прі на міжнар. конк. |
| Магарач                       | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | пізнавальний, морський, екологічний   | Найбаг. науково-дослідн. база, власн. інститут.                                |
| Новий Світ                    | +                         | +                | -                           | +                      | +                        | +                       | пізнавальний, морський.               | Власний музей                                                                  |
| Інкерман                      | -                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | пізнавальний, морський, екологічний   | Найдовш. природні погреби з ідеальними умовами зберіг. вина.                   |
| Севаст. завод                 | -                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | пізнавальний, морський, подієвий      | -                                                                              |
| Сонячна долина                | +                         | +                | -                           | +                      | +                        | +                       | пізнавальний, морський, екологічний   | Унік. вина Чорний доктор, Чорний полковник з секретн. рецепт.                  |
| Шустов                        | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Подієвий, морський, релігійн.         | Найсучасн. обладнан, інновації в виробн, профес. екскурсії                     |
| Франц. Бульвар                | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Подієвий, морський, релігійн.         | -                                                                              |
| Колоніст                      | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | екологічний, сільський зелений        | -                                                                              |
| Вікторія                      | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | екологічний, сільський зелений        | -                                                                              |
| Од. зав. Шамп. Вин            | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Подієвий, морський, релігійн.         | -                                                                              |
| Вина Гулієвих                 | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Подієвий, морський, релігійн.         | Найсучасн обладнан.                                                            |
| Шабо                          | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Пізнавальний, діловий                 | Власний музей, перший центр культури вина                                      |
| ІВіВ Таїрова                  | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Пізнавальний, діловий                 | Власний музей, науково-дослідний інститут                                      |
| Коблево                       | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | Морський                              | Найкращі технології виробниц.                                                  |
| Радсад                        | +                         | -                | -                           | -                      | -                        | +                       | -                                     | -                                                                              |
| Вина Олішша                   | +                         | +                | -                           | +                      | -                        | +                       | рекреаційний                          | -                                                                              |
| Таврія                        | +                         | +                | -                           | +                      | Власний пансіонат        | +                       | пізнавальний, рекреаційний, подієвий  | Власний музей                                                                  |

Складено за матеріалами: [3;4;6]

*АРК.* Практично у всіх регіонах півострова існують виноробні заводи. На Південному березі це «Масандра», «Магарач» і «Алушта», у східному Криму це «Коктебель», «Судак», «Золоте Поле» і знаменитий завод шампанських вин «Новий Світ», у західному Криму це винзаводи «Бахчисарайський», «Золота Балка», «Інкерманський». Також слід виділити підприємства Архадересе та Севастопольський винзавод. При всіх вищезгаданих підприємствах функціонують дегустаційні зали та погребі [6;7].

*Миколаївська область.* Виноробний завод ТМ «Коблево», ВАТ «Радсад», ВАТ «Садвінпром» («Зелений Гай»), ТА «Сандора». На жаль на даному етапі дегустаційна інфраструктура майже не розвинена.

*Херсонська область.* ТМ «Вина Оліштя», АТ «Цюрюпинське», «Білозерський», «Таврія», «Кам'янський», ім. Солодухіна, Покришева, князя Трубецького, «Червоний Маяк», Херсонський винзавод. Дегустаційні зали достовірно облаштовані для відвідування при заводах «Таврія», «Вина Оліштя», «Білозерський», «Червоний Маяк».

Значну роль у розвитку винного туризму відіграють *винні фестивалі*. У Причорномор'ї започатковано ряд таких фестивалів: фестиваль вина та джазу (травень, Ялта), фестиваль вина та живопису (вересень, Коктебель), фестиваль вина і винограду "Сонячна долина" (жовтень, Судак), фестиваль молодого вина на Дерибасівській (Одеса).

*Висновки та перспективи подальших розвідок.* Дослідження винного туризму в Українському Причорномор'ї, його функціонально-організаційної структури та регіональних особливостей розвитку є дієвим інструментарієм для подальшої розробки цілого ряду тематичних напрямів туризму в даному регіоні. Їх конкретне впровадження в практичну діяльність різних туристичних компаній є основою для подальших наукових досліджень з даного напрямку.

1. Азбука вина / Пер. с фр. – М.:БММ АО, 2004. – 256с.
2. Каллек К. Иллюстрированная Вино Энциклопедия / Кристиан Каллек [Пер. с англ]. – М.: «Издательство Лабиринт Пресс», 2004. – 320с.
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. Виноградний кадастр України. Електронний ресурс – Режим доступу - <http://www.minagro.gov.ua/page/?10159>
4. Підсумки міжнародної виставки «Вино та Виноробство» 2011, Одеса. Електронний ресурс – Режим доступу - <http://www.expodessa.od.ua/wine/about/all/>
5. Русанов И. В. Винный туризм в Крыму. Путеводитель. / Русанов И. В. – Севастополь: Библекс<sup>TM</sup>, 2008. – 216 с.
6. Рыбинцев В., Хоффман Д. Винный туризм как инструмент оживления хозяйственной деятельности//Виноград и Вино России-№2-2000-С.45-47
7. Черноморски туристически форум. Винен туризъм – традиция и съвременност. – Варна: Издателство Славена, 2009. – 200с.
8. Шевелкина А. Винная пена вечного праздника / Шевелкина А. // GEO. 2001. - № 1. - С. 34.
9. C. Michael Hall, Gary Johnson, Brock Cambourne, Niki Macionis, Richard Mitchell, Liz Shaples. Wine tourism around the world: development, management and markets//Wine tourism: an introduction.-Oxford.: Butterworth Heinemann 2002.-P.1-24.
10. Donald Getz. Explore wine tourism: management, development & destinations.-New York, Sydney, Tokyo.: Cognizant Communication Corporation 2001.-255p.